

4. Психолого-педагогічне вивчення розвитку дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивно-ресурсному центрі та в закладі освіти (методичні питання): методичний посібник / авт. кол. : Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко, Т. Д. Каменщук, А. Г. Обухівська, Г. В. Якимчук; за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. Київ : Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, 2024. 86 с.

5. Хіля А. Нестандартні форми роботи як засіб підвищення якості освітніх послуг та ефективності інклюзивної школи. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами* : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 08-09 листопада 2018 р.). Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2018. Вип. 1. С. 154-157.

## **ОРГАНІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»**

**Олійник Наталія**, кандидатка педагогічних наук, доцентка

*Вінницький державний педагогічний університет*

*імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

**Хмеляр Вікторія**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

*Вінницький державний педагогічний університет*

*імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

В Україні, як і в усьому світі, спостерігається активний розвиток інклюзивного навчання, що зумовлено зростанням кількості дітей з особливими освітніми потребами. Упродовж останніх років значно збільшилася чисельність учнів з ООП, які навчаються в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти, що актуалізує потребу в ефективній організації освітнього процесу та цілеспрямованій підготовці й перепідготовці педагогічних кадрів. Інклюзивна

освіта передбачає створення умов для розвитку пізнавальної діяльності кожної дитини, зокрема через використання науково-дослідної роботи як важливої форми активізації навчальної діяльності, особливо під час уроків «ЯДС».

Питання забезпечення доступності освіти для всіх дітей у межах загальноосвітніх закладів тривалий час перебуває в центрі уваги наукових досліджень. Попри різні підходи до його тлумачення та термінологічного визначення, ідея «освіти для всіх» має ґрунтовну теоретичну й практичну основу. Упродовж останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема В. Бондар, І. Карук, Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, І. Стахова, А. Шевчук, О. Савченко, у своїх працях зосереджують увагу на проблемах залучення дітей з особливими освітніми потребами до навчання в закладах загальної середньої освіти, а також питаннях їхньої реабілітації та соціалізації відповідно до суспільних норм.

Навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами здійснюється в межах усього освітнього процесу школи та на тому навчальному матеріалі, який становить зміст освіти. Уроки інтегрованого курсу «Я досліджую світ» сприяють формуванню в учнів цілісного уявлення про навколишній світ і закономірності його функціонування. Найефективніше засвоєння та поглиблення знань відбувається в процесі пізнавально-дослідницької діяльності учнів.

Пізнавально-дослідницька діяльність розпочинається раннього віку й характеризується як експериментування з предметами. У процесі такої діяльності відбувається диференціація сприймання, формуються елементарні уявлення про предмети за їхніми ознаками (кольором, формою, призначенням), опановуються сенсорні еталони та найпростіші способи дій.

У результаті пізнавально-дослідницької діяльності в дітей формуються початкові навички дослідницької роботи, посилюється інтерес до навколишнього природного середовища, активізується пізнавальна діяльність, засвоюються знання про різноманітні явища природи, довкілля, розвиваються уява, самостійність і впевненість у власних можливостях та здібностях [4, с. 241].

Вирішальна роль у цьому процесі відводиться педагогу, який має своєчасно виявляти та розвивати пізнавальні інтереси учнів. За сприятливих умов можливе також залучення таких дітей до елементів науково-дослідної роботи. Участь в експериментах і дослідах сприяє розширенню світогляду, збагаченню особистого досвіду та саморозвитку.

Основними завданнями пізнавально-дослідницької діяльності є:

- сприяння формуванню активних пізнавальних інтересів учнів у процесі ознайомлення з природою;
- розвиток уміння формувати колективні судження та здійснювати критичну оцінку фактів негативного ставлення до довкілля;
- формування практичних умінь і навичок активної пізнавальної діяльності, а також моральних якостей, що виховуються в умовах колективної роботи [4, с. 242].

Залучення дітей з особливими освітніми потребами до науково-дослідної діяльності на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є не лише можливим, а й педагогічно доцільним. Учні з ООП не повинні бути виключені з такої діяльності, оскільки виконання дослідницьких завдань сприяє їхній соціалізації, зокрема під час групової роботи. Це також формує позитивну «Я-концепцію» та впевненість у власних силах, адже діти усвідомлюють свою здатність виконувати завдання на рівні з іншими учнями. Водночас ефективність такої діяльності значною мірою залежить від правильної організації роботи вчителем, який забезпечує успішне виконання поставлених завдань учнями з інклюзією. Важливо пам'ятати, що участь у пізнавально-дослідницькій діяльності має бути добровільною й не може здійснюватися шляхом примусу.

З огляду на психофізичний стан і індивідуальні можливості дитини добираються завдання такого рівня складності, які вона здатна виконати. Успішне розв'язання поставлених перед учнем навчальних завдань стимулює його мотивацію до подальшої діяльності, сприяє покращенню емоційного стану та формуванню впевненості у власних силах. Натомість ситуації неуспіху

можуть викликати почуття розчарування й емоційного напруження, що є особливо небажаним для дітей із психофізичними порушеннями [1, с.15].

Науково-дослідницька діяльність може організовуватися як під час уроків, так і в позаурочний час. Однією з форм занять може бути урок-мандрівка. Специфіка його полягає в можливості проведення уроку як у межах класу (віртуальний урок-екскурсія, віртуальна подорож), так і поза межами класу (очні форми — урок-екскурсія, урок-марафон). У процесі таких занять учні здійснюють спостереження за об'єктами природи, зокрема фенологічні спостереження. Перевагою цього методу є його доступність, наочність і відсутність надмірних фізичних навантажень.

Важливе місце серед активних методів навчання посідають уроки-досліди. Дослід як метод навчання передбачає організовану взаємодію вчителя й учнів, у межах якої педагог здійснює планування, організацію, стимулювання, контроль, корекцію та аналіз пізнавальної діяльності школярів, спрямованої на дослідження предметів і явищ природи у спеціально створених умовах. Такі умови забезпечуються шляхом цілеспрямованої зміни властивостей об'єктів, або середовища їх існування з використанням відповідних приладів і матеріалів.

У процесі проведення досліджень розв'язуються навчальні, практичні та наукові завдання. Дослідницька діяльність може здійснюватися як у природних умовах, так і на навчально-дослідних ділянках, у теплицях або лабораторіях. Виконуючи нескладні досліди з рослинами, зокрема вивчаючи біологічні особливості окремих груп рослин, учні закріплюють, розширюють і поглиблюють знання, здобуті на заняттях, формують уявлення про рослинні організми, опановують елементарні способи керування їх ростом і розвитком, набувають практичних умінь і навичок вирощування рослин, а також долучаються до колективної діяльності [2, с. 89].

Отже, залучення учнів з ООП до науково-дослідної роботи забезпечує умови для їхньої соціалізації, формування позитивної «Я-концепції», емоційного благополуччя та впевненості у власних можливостях. Ефективність пізнавально-дослідницької діяльності значною мірою залежить від індивідуалізації завдань

відповідно до психофізичних можливостей кожної дитини, добровільної участі, а також професійної готовності педагога до організації інклюзивного навчання.

Використання таких форм і методів роботи, як уроки-досліди, уроки-мандрівки, спостереження за об'єктами природи, експериментування в природних і спеціально створених умовах, створює сприятливе освітнє середовище для реалізації потенціалу дітей з особливими освітніми потребами.

### **Список використаних джерел:**

1. Бараник Н., Дяченко-Богун М. Формування пізнавальної діяльності в учнів з особливими освітніми потребами під час науково-дослідної роботи на уроках природничого циклу. *Витоки педагогічної майстерності*. 2022. Випуск 29. С. 14-20.

2. Грошовенко О., Коваль Т., Жовнич О. Використання технології проблемного навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 63. С.87-96.

3. Казьмірчук Н.С., Карук І.В., Стахова І.А.. Інноваційні технології формування екологічної культури: європейський тезаурус. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал*, 2024. № 6(34) 2024. С. 471-482.

4. Карук І., Стахова І. Аналіз європейського програмно-методичного забезпечення екологічного виховання дітей дошкільного віку. *Суспільство та національні інтереси: журнал*, 2024. № 5(5) 2024. С. 241-251.

5. Стахова І. Діагностика сформованості готовності майбутніх педагогів до природоохоронної діяльності в початковій школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2001, № 74. Т. 3. С. 149-152.